וסימניך משכינהו גברי לגברא. פירש בקונטרס תלמידי רבי שמעאל שסם מרובים משכו את רבי שמעון לומר כדברי רבם ותימה דלקמן פרק בתרא (דף קיט:) אמרינן וסימניך משכינהו גברא לגברי דר' שמעון דאמר זו וזו ירושלים משכינהו (ב) לרבי ישמעאל והשתא מה סימניך הוא זה כיון דפעמים אמרינן איפכא ונראה כדגרסינן בספרים ישנים וזה וזה יסוד דרומי וסימניך משכינהו גברי לגברא רבי שמעון בן יוחי קרי גברי לפי שנזכר שמו ושם אביו ור' ישמעאל שהוא יחידי קרי גברא וגרסינן נמי פרק בתרא (שם) וסימניך משכינהו גברי לגברא וכן בערוך בערך משך: **העולה קדשי קדשים כו'.** תימה דלא תני שפיכות שייריים בעולה והלא כל הדמים טעונין יסוד כדדרשינן לא] העולה למזבחה של עולה לפירוש הקונטרס ובריש בית שמאי (לעיל דף נז.) אמרינן מנין לכל הדמים שטעונין מתן דמים ליסוד ועוד דבמסכת תמיד (דף ל:) תנן שירי הדם היה שופך על יסוד דרומי ותירץ ה"ר משה מפונטויז"א משום דעולה בזריקת כלי וזימנין דלית בה שייריס בחטאת לב] דבאלבע לי אפשר בלא שייריס ולא נהירא דכולה שמעתא מוכחת דמלוה במתן שייריס לג] וה"ר יעקב מאוליין"ש פירש דכיון דשמעי' לד] תנא דפיימיס ביסוד מערבי לה] וגם התחיל בחיצונים למיתני יסוד דרומי הוא הדין בכולהו ואע"ג דקתשיב בכל פיימיס היינו משום דהתחיל בפיימיס ולריך למיתני בחיצונים ואין רולה להפסיק: **קדשי קדשים.** פי' בקונטרס ליפסל ביולא ובטבול יום לו] ומועלין בה ולא היה לו לפרש לענין טבול יום ומחוסר כפורים שזה הדין נוהג בכל קדשים אפילו קליס אבל יולא ומעילה ניחא דקדשים קליס לא (מבטלי) מיפסלי ביולא ואין בהן מעילה לו]: **משום דלא כתיב בה קדשי קדשים.** תימה ומהאי לח] טעמא הוה ליה למימר גבי זבחי שלמי צבור דהא לא כתב בהו קדשי קדשים וילפינן להו לקמן (דף נה.) מדאיתקש לעולה מה עולה קדשי קדשים: **נאמר כאן סביב כו'.** הא דאיצטריך לעיל לאקושי חטאת לעולה לענין לפון משום דסמיך גזירה שוה דסביב ליכא למילף דלא שייכא אלא לענין מתנות דהא חטאת שנכנס בחלקו של כהן אמרינן לקמן בפרק בתרא (דף קיט.) אמר רבי חנינא רצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסה בחלקו של בנימין מ] והיה בנימין הצדיק מצטער עליה בכל יום לנוטלה שנאמר ומעלין בה ולא היה לו לפרש לענין טבול יום ומחוסר כפורים שזה הדין נוהג בכל קדשים אפילו קליס אבל יולא ומעילה ניחא דקדשים קליס לא (מבטלי) מיפסלי ביולא ואין בהן מעילה לו]: **משום דלא כתיב בה קדשי קדשים.** תימה ומהאי לח] טעמא הוה ליה למימר גבי זבחי שלמי צבור דהא לא כתב בהו קדשי קדשים וילפינן להו לקמן (דף נה.) מדאיתקש לעולה מה עולה קדשי קדשים: **נאמר כאן סביב כו'.** הא דאיצטריך לעיל לאקושי חטאת לעולה לענין לפון משום דסמיך גזירה שוה דסביב ליכא למילף דלא שייכא אלא לענין מתנות דהא חטאת שנכנס בחלקו של כהן אמרינן לקמן בפרק בתרא (דף קיט.) אמר רבי חנינא רצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסה בחלקו של בנימין מ] והיה בנימין הצדיק מצטער עליה בכל יום לנוטלה שנאמר

תנא דבי ר' ישמעאל כרבי א] שמעון בן יוחי אומרים ב] זה וזה יסוד מערבי וסימניך ג] משכו גברי לגברא: **מתני' העולה קדשי קדשים.** היא ליפסל ביולא ובטבול יום ובמחוסר כפורים ומועלין בה: **שפי מפנות.** בקרן מזרחית לפונית ובקרן מערבית דרומית שבגבדה באלכסון והכי תנן במסכת תמיד (דף ל:) בא לו לקרן מזרחית לפונית נותן מזרחית לפונית מערבית דרומית נותן מערבית דרומית וטעמא משום דקרן מזרחית דרומית לא היה לה יסוד כדאמרינן בשמעתין ועולה טעונה יב] תורת מתן דמה כנגד היסוד וכדרבינן לעיל (דף נא.) מקו"ו משירי חטאת הילכך בעי [הנך] תרתי דאמרן יג]: **שפי מפנות שהן ד'.** בעינן כדי שיהא מתן הדם בד' רוחות המזבח והא לא משכחת לה אלא בשתי קרנות העומדות [זו] באלכסונה של זו דאי בשתיים שברות אחת לא הוי דם אלא בג' רוחות של מזבח ולא קרינן ביה סביב: **שהן ארבע.** בגמ' מפרש היכי עביד: **גמ' מאי טעמא תני בה קדשי קדשים.** מאי דלא תני גבי חטאות ואשמות דהוו נמי קדשי קדשים: ומשני **משום דלא כתיב בה.** איצטריך לאשמועינן דאפילו קדשי קדשים היא דהא כולה לגבוה ואין לך קדשי קדשים כזה ובקדשים קליס גופייהו מאי דאזיל מייהיו לגבוה קדשי קדשים הוא כדתנן לקמן בפ' התדיר (דף פט.) מעשר קודש לעופות מפני שהוא מין זבח ויש בו קדשי קדשים דמו ואימוריו: **היכי עביד.** דנעשים השתיים שהן ד' מרבע: **נותן וחוזר ונותן.** זורק מן הכלי ולמזבח ברוח זו של קרן וכן ברוח השניה של קרן וכן לקרן שבגבדה באלכסון ונמלא מן הדם לד' רוחות של מזבח מתנה לכל רוח: **כמין גמא.** הפינה מן הכלי והדם מתפשט לשתי רוחות הפינה והרי הוא כמין גאם אות יונית עשויה ככף פשוטה (א): **וזרקו את הדם על המזבח סביב.** בעולה כתיב וכן כתיב בשלמים ו) ואשם ז) **פ"ל וזרקו.** ואין זריקה אלא מרחוק ובחטאת מז] אי אפשר להקיף אלא באלבע ובנגיעה: **ודמה** ח) **טעון כו'.** כמין גמא ובשתי קרנות שבאלכסון דאיכא סביב לארבע רוחות המזבח ובזריקה: **ונאמר להלן סביב.** בחטאות יח] המלואים בנו את אהרן: **מה להלן פיסוק ד' מפנות.** ד' נפסקות זו מזו דהא על ארבע קרנות נותן: **אף כאן.** אע"פ יט] שבשתי קרנות פיסוק בעינן והיינו כדרב כ] נותן וחוזר ונותן: **עולה טעונה יסוד.** תחילת מתנותיה צריכה נגד היסוד שיהא יסוד המזבח כא] תחת מקום מתנה ומקל וחומר אייתינה לעיל בפירקין (דף נא.): **לא היה לה יסוד.** לקמיה מפרש היכי דמי. הילכך בקרן מזרחית לפונית היה מתחיל: **מאי טעם.** לא היה לה יסוד: **טורף.** בגימין דכתיב ביה זאב יטרף (בראשית מט) שנתנבא יעקב עליו בבקר יאכל עד (שם) באחסנתיה תיתבי כב] מדבחא ואותה הקרן לא היתה בחלקו דכמפרש ואזיל: **דאמר רב שמואל בר רב יצחק מזבח היה אולל** כג] **בחלקו של יהודה אמה.** אמה במזרחו אמה בדרומו על כל האורך בעובי אמה אלא שלא היתה אמה שבמזרח על פני כל המזרח שכשמגיע לקרן מזרחית לפונית היתה כלה בסמוך לקרן אמה וכן אכילת האמה הדרומית לא היתה מהלכת על פני כל הדרום שכשמגעת לקרן דרומית מערבית כלה בסמוך לקרן אמה כדתנן לקמן (דף נד.) היסוד מהלך על פני כל הלפון ועל פני כל המערב אוכל במזרח אמה אחת ובדרום אמה אחת ממלא יסוד לג' קרנות כזה: **רלועה היתה יולאה מחלקו של יהודה.** לדרומו של מזבח שחלקו של יהודה היתה במזרח כדתניא (יומא דף יב.) מה היה בחלקו של יהודה הר הבית (בכניסתו) והלשכות שבו והעזרות עזרת נשים כולה (ועזרת) כד] ושנים ועשרים אמה של מקום דריסת רגלי הכהנים כה] ומקום דריסת רגלי ישראל מיקרו עזרות ממלא חלקו של יהודה במזרח המזבח ובגלו [לדרום] כו] והמזבח אוכל בחלקו אמה במזרח כז] מגבל אמה של קרן מזרחית לפונית היתה כולה חלקו של יהודה שהיתה אותה אמה ברחוק מן הקרן אמה והרלועה היתה יולאה בדרום למזבח ונכנסת בחלקו של בנימין שממקום הדריסה ולמעלה כח] היה חלקו של בנימין אלא ארלועה זו היתה ליהודה באה בתוך חלקו של בנימין בדרומו של מזבח ומזבח אוכל בה אמה והיא אמה שהיא כט] כניסת היסוד ראוי להיות בה כדאמר מר (מדות פרק ג מ"ח) עלה אמה וכנס אמה זהו יסוד כל אורך כותל מזרחי בעובי אמה היה אוכל חלקו של יהודה וכן כותל דרומי לבד אמה סמוך לקרן דרומית מערבית ל]:

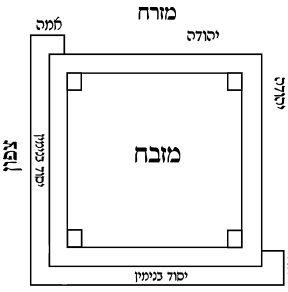

פנא דבי רבי ישמעאל יא]. היו שונין בדברי שמעון בן יוחי זה וזה יסוד מערבי. תלמידי רבי ישמעאל היו שונין משנה שנשנית בבית מדרשו של רבי שמעון דזה וזה יסוד מערבי כרבי ישמעאל: **וסימניך.** שלא תחליף הגירסא לומר זה וזה דרומי: **משכוה גברי לגברא.** תלמידי ר' ישמעאל שהן מרובין משכו את ר"ש לומר כדברי רבן: **מתני' העולה קדשי קדשים.** היא ליפסל ביולא ובטבול יום ובמחוסר כפורים ומועלין בה: **שפי מפנות.** בקרן מזרחית לפונית ובקרן מערבית דרומית נותן מערבית דרומית וטעמא משום דקרן מזרחית דרומית לא היה לה יסוד כדאמרינן בשמעתין ועולה טעונה יב] תורת מתן דמה כנגד היסוד וכדרבינן לעיל (דף נא.) מקו"ו משירי חטאת הילכך בעי [הנך] תרתי דאמרן יג]: **שפי מפנות שהן ד'.** בעינן כדי שיהא מתן הדם בד' רוחות המזבח והא לא משכחת לה אלא בשתי קרנות העומדות [זו] באלכסונה של זו דאי בשתיים שברות אחת לא הוי דם אלא בג' רוחות של מזבח ולא קרינן ביה סביב: **שהן ארבע.** בגמ' מפרש היכי עביד: **גמ' מאי טעמא תני בה קדשי קדשים.** מאי דלא תני גבי חטאות ואשמות דהוו נמי קדשי קדשים: ומשני **משום דלא כתיב בה.** איצטריך לאשמועינן דאפילו קדשי קדשים היא דהא כולה לגבוה ואין לך קדשי קדשים כזה ובקדשים קליס גופייהו מאי דאזיל מייהיו לגבוה קדשי קדשים הוא כדתנן לקמן בפ' התדיר (דף פט.) מעשר קודש לעופות מפני שהוא מין זבח ויש בו קדשי קדשים דמו ואימוריו: **היכי עביד.** דנעשים השתיים שהן ד' מרבע: **נותן וחוזר ונותן.** זורק מן הכלי ולמזבח ברוח זו של קרן וכן ברוח השניה של קרן וכן לקרן שבגבדה באלכסון ונמלא מן הדם לד' רוחות של מזבח מתנה לכל רוח: **כמין גמא.** הפינה מן הכלי והדם מתפשט לשתי רוחות הפינה והרי הוא כמין גאם אות יונית עשויה ככף פשוטה (א): **וזרקו את הדם על המזבח סביב.** בעולה כתיב וכן כתיב בשלמים ו) ואשם ז) **פ"ל וזרקו.** ואין זריקה אלא מרחוק ובחטאת מז] אי אפשר להקיף אלא באלבע ובנגיעה: **ודמה** ח) **טעון כו'.** כמין גמא ובשתי קרנות שבאלכסון דאיכא סביב לארבע רוחות המזבח ובזריקה: **ונאמר להלן סביב.** בחטאות יח] המלואים בנו את אהרן: **מה להלן פיסוק ד' מפנות.** ד' נפסקות זו מזו דהא על ארבע קרנות נותן: **אף כאן.** אע"פ יט] שבשתי קרנות פיסוק בעינן והיינו כדרב כ] נותן וחוזר ונותן: **עולה טעונה יסוד.** תחילת מתנותיה צריכה נגד היסוד שיהא יסוד המזבח כא] תחת מקום מתנה ומקל וחומר אייתינה לעיל בפירקין (דף נא.): **לא היה לה יסוד.** לקמיה מפרש היכי דמי. הילכך בקרן מזרחית לפונית היה מתחיל: **מאי טעם.** לא היה לה יסוד: **טורף.** בגימין דכתיב ביה זאב יטרף (בראשית מט) שנתנבא יעקב עליו בבקר יאכל עד (שם) באחסנתיה תיתבי כב] מדבחא ואותה הקרן לא היתה בחלקו דכמפרש ואזיל: **דאמר רב שמואל בר רב יצחק מזבח היה אולל** כג] **בחלקו של יהודה אמה.** אמה במזרחו אמה בדרומו על כל האורך בעובי אמה אלא שלא היתה אמה שבמזרח על פני כל המזרח שכשמגיע לקרן מזרחית לפונית היתה כלה בסמוך לקרן אמה וכן אכילת האמה הדרומית לא היתה מהלכת על פני כל הדרום שכשמגעת לקרן דרומית מערבית כלה בסמוך לקרן אמה כדתנן לקמן (דף נד.) היסוד מהלך על פני כל הלפון ועל פני כל המערב אוכל במזרח אמה אחת ובדרום אמה אחת ממלא יסוד לג' קרנות כזה: **רלועה היתה יולאה מחלקו של יהודה.** לדרומו של מזבח שחלקו של יהודה היתה במזרח כדתניא (יומא דף יב.) מה היה בחלקו של יהודה הר הבית (בכניסתו) והלשכות שבו והעזרות עזרת נשים כולה (ועזרת) כד] ושנים ועשרים אמה של מקום דריסת רגלי הכהנים כה] ומקום דריסת רגלי ישראל מיקרו עזרות ממלא חלקו של יהודה במזרח המזבח ובגלו [לדרום] כו] והמזבח אוכל בחלקו אמה במזרח כז] מגבל אמה של קרן מזרחית לפונית היתה כולה חלקו של יהודה שהיתה אותה אמה ברחוק מן הקרן אמה והרלועה היתה יולאה בדרום למזבח ונכנסת בחלקו של בנימין שממקום הדריסה ולמעלה כח] היה חלקו של בנימין אלא ארלועה זו היתה ליהודה באה בתוך חלקו של בנימין בדרומו של מזבח ומזבח אוכל בה אמה והיא אמה שהיא כט] כניסת היסוד ראוי להיות בה כדאמר מר (מדות פרק ג מ"ח) עלה אמה וכנס אמה זהו יסוד כל אורך כותל מזרחי בעובי אמה היה אוכל חלקו של יהודה וכן כותל דרומי לבד אמה סמוך לקרן דרומית מערבית ל]:

עין משפט נר מצוה

לג א מיי' פ"ה מהל' מעה"ק הלכה ו:
לד ב מיי' פ"ו מה' סה"מ הלכה ח:
לה ג מיי' פ"ה מה' סה"מ הלכה ו:
לו ד מיי' פ"ג מהלכות בית הבחירה הלכה י:

תורה אור השלם

1. וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

ויקרא א, ה

2. וְיִשְׁחָט וְלָקַח מֹשֶׁה אֶת הַדָּם וַיִּתֵּן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב בְּאֶצְבָּעוֹ וְיֶחֱטָא אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת הַדָּם יָצַק אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ וַיְקַדְּשֵׁהוּ לְכַפֵּר עָלָיו:

ויקרא ח, טו

מוסף רש"י

נאמר כאן סביב. בעולה ופסח: **מה להלן פיסוק ארבע מתנות.** הכא ד' קרנות כתיבי בה ולא אפשר לשתי קרנות בבת אחת: **אף כאן פיסוק וארבע מתנות.** לאותה מתנה דעתן לקרן שהוא כשאים לריך לפסוק לגמוה של קרן ולמזכחה של קרן (לעיל י:) **והיה בנימין הצדיק.** לופה ברוח הקדש שכן עתיד להיות ומלעגעד עליה (מגילה כו.) **מצטער עליה.** מתאונן עליה. (לקמן קיח:):

ליקוטים

שיירי קדשי קדשים וכו'. כתב הראב"ד ז"ל בפירושו למסכת תמיד בר"פ לא היו כופתין וז"ל שיירי הדם היה שופך על יסוד דרומית. יש מקשין בפרק איזהו מקומן אמאי לא קתני בעולה דשיירי הדם היה שופך על יסוד דרומי כדקתני בחטאות הצבור והיחיד ובשעירים הנשרפים שמגיד לנו היכן היה שופך שיירי הדם ה"נ הו"ל לאשמועינן גבי עולה היכן היה שופך שיירי הדם ובדאשמעינן בעולת התמיד בר"פ לא היו כופתין שיירי הדם היה שופך על יסוד דרומית. דלא מסתבר לחלק בין עולת התמיד לשאר עולות. ויש לתרץ שאלמלא פרים ושעירים משונים בשפיכתם מחטאות הצבור והיחיד לא הוה צריך לפרש בחטאות הצבור והיחיד היכן היה שופך שיירי הדם משום דהוה אמרינן כיון דתנא בחדא הוא הדין בכולהו מפני שכל הקדשים טעונין שפיכה בשיירי דמיהן חוץ מבכור ומעשר ופסח שהיה שופך שפיכה אחת, אבל בשביל שפרים ושעירים הנשרפים שיירי דמיהם נשפכין על יסוד מערבי הוצרך לפרש בחטאות הצבור והיחיד דשיירי הדם היה שופך על יסוד דרומי ותנא חטאות הצבור והיחיד והוא הדין לכולהו. אלא שיש להקשות על זה דאמאי קתני בכולהו מעולה ואילך ודמן טעון שתי מתנות, דה"נ הו"ל למיתני בעולה והוא הדין לכולהו. אלא י"ל דהיינו טעמא דלא נקט שיירי הדם וכו' אלא גבי פרים ושעירים הנשרפים וחטאות משום דכתיב בהו קרא שטעונין שפיכת שיירים ליסוד ואחריני דמריבויא קאתו איכא למימר דלא קתני. מיהו מורי ה"ר אפרים היה אומר דודאי דעולה וכל הקדשים חוץ מפרים וחטאות ושעירים הנשרפים אין נשפכין ליסוד השיירים שלהם מדלא קתני להו בסדר המשנה הכא בפ' איזהו מקומן. עכ"ל בתוספת קצת ביאור לשונו ז"ל, והאריך ליישב הסוגיות אשר יקשה מהם לרבו ז"ל (מלאכת שלמה): **קרן מזרחית דרומית לה היה לה יסוד.** פירש"י ז"ל כי כל רוח מזרחי היה בלא יסוד חוץ מאמה אחת סמוך לקרן צפוני. ואחרים מן הגאונים ז"ל פירשו כי לכל היה יסוד חוץ מקרן מזרחית דרומית ממש אמה מכאן ואמה מכאן. ודברי רש"י ז"ל עיקר וכן מוכח בזבחים (ריטב"א יומא טו:). והיינו מדקאמר התם מזבח אוכל בחלקו של יהודה אמה, ולדבריהם היה אוכל יסוד המזבח בחלקו של יהודה ויותר ויותר מאמה. ועוד דכיון דחלקו של יהודה במזרח כדתניא לעיל מה היה בחלקו של יהודה הר הבית והלשכות וכו' למה יהיה יסוד בכל הרוח זולת סמוך לקרן מזרחית דרומית כיון שלא היה בחלקו לא טורף. וכן תיקשי מצד דרום. ועוד מאי פריך התם תא שמע נמצא פורח אמה על יסוד וכו', כיון דלדבריהם היסוד היה גם על פני דרום זולת סמוך לקרן יע"ש. אלא דקשה לי דאמאי לא קאמר הריטב"א דהכי מוכח בהדיא ממתני' דמדות דקתני אוכל במזרח אמה אחת וכו' ותו לא. וע"כ דברי הגאונים ז"ל צ"ע. ועי' בס' צורת הבית סי' ל"ז ובס' חנוכת הבית סי' ל"ב שכתבו דהמציירים המזבח בפירוש הרמב"ם דלא הניחו פנוי כי אם הקרן דרומית מזרחית שגגה היא היוצאת מלפני המדפיס יע"ש. אמת הוא כי מדברי הרמב"ם בפירושו למדות ובחי' פ"ב מהלכות בית הבחירה משמע שסובר כפרש"י ז"ל אבל איך שיהיה טעות גמור אינו דהרי הגאונים סוברים כן ועיין בס' שלטי הגיבורים סוף פ' כ"ו וק"ל (שיח יעקב שם):

מסורת הש"ס

א) [לקמן קיט: יומא נט.], ב) ת"כ ויקרא נדבה פרש"ה ד ה"ט, ג) [לעיל י: לקמן לד:], ד) [עי' תוס' יומא יב. ד"ה ירושלים ותוס' מגילה כו. ד"ה ולעופה] עי' ירושי' ערלה פ"א ה"ב, ה) יומא יב. מגילה כו. לקמן קיח: [אלה"ל בל"ה ה"ג וע"ש בפי' בנין יהושע הטעם על לפיכך ובילקוט שמעוני הברכה תתקנ"ז דף שא ע"ד] ספרי ברכה שנב, ירושי' מגילה פ"א הי"ב, ו) ויקרא ג ב, ז) שם ז ב:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כמין גמא וכו' פשוטה הם"ל ואח"ל מ"ש **סביב** חוקו: (ב) תוס' ד"ה וסימניך וכו' משכינהו לתלמידי ר' ישמעאל:

שינויי נוסחאות

א) ל"ל **בדבי** (שמכ"י והגרי"ב). ל"ל **בדבי רשב"י** (ב"ש וכ"ה ביומא נט א): ב) **תיבת אומרים** נמחק (*ש"מ וכ"ה ברש"י וביומא שם): ג) ל"ל **תני בה** (ש"מ): ד) ל"ל **קדש** (שמכ"י): ה) **כתנאי דזרקו את הדם וגו' יכול** (*ש"מ ופרי"ד). וכ"מ כרש"י, ולפ"ז ל"ל למ"ש הכ"מ בגות ג: ו) **הא כיצד דמה טעון שתי** (ולי"מ תיבות כמין גמא) (כתה"י וש"מ). ל"ל **הא כיצד נותן שתי** (כי"צ ופרי"ד): ז) **ודמה טעון.** בל"כ ליתא תיבות אלו (הגרי"ב). אבל עי' בגות שלפנ"ז, וכן רש"י גריס לה בהדיא, עי' לות ח: ח) בקלא כמ"י ארבע בלי וא"ו. וכן בסמוך. וכ"כ בכש"י ופרי"ד: ט) ביומא יב ע"א **איתא דתניא** והיא ברייתא. ועי' תוס' לעיל נא ע"ב ((הגרי"ב): י) בס"מ נוסף **ובה מזבח בנוי** (*ש"מ. וכ"ה ביומא): יא) **ישמעאל בדבי ר' שמעון** בר' בל"ל ותיבות היו שונין נמחק (ש"מ וכתה"י): יב) ל"ל **טעונה תחילת מתן** (*ש"מ): יג) **דאמרן דשתי מתנות** כו' בל"ל והד"ל (*שמכ"י): יד) **תיבת שהן** נמחק (*ש"מ): טו) ל"ל **כנגד** (*ש"מ): טז) ל"ל **וכחוט** (שמכ"י וד"מ): יז) ל"ל **דמה** (*שמכ"י). ולפה אות ו' ולות ז': יח) ל"ל **בחטאת** (*ש"מ): **בט)** ל"ל **אע"פ שהוא בשתי** (הגרי"ב): כ) **בדרב דאמר** (*ש"מ): **כא)** ל"ל **למזבח** (כתה"י וש"מ): **כב)** ל"ל **יתבי** (*ש"מ). כל"י **יתבני מקדשא**: **כג)** אוכל כלומר היה תופס **בחלקו** (כתה"י וש"מ): **כד)** ועזרת **ישראל שנים ועשרים אמה מקום דריסת** (ע"פ כתה"י וש"מ): **כה)** הכהנים **וישראל מיקרו עזרות** בל"ל (ק"מ): **כו)** תיבת **לדרום** בכתה"י ובל"ו. ונוספה בדפפל"מ. [ונראה לתינו מוכרח, דלמתי לא תיירי רב"ש בלעועה, אלא פירוש ובגלו' ר"ל לא רק מול המזבח ממש אלא גם לגלו ומכל לגמזרח]: **כז)** במזרח אלא שלצד קרן מזרחית צפונית היה כלה חלקו של יהודה אותה אמה ברחוק בל"ל (*ש"מ): **כח)** ל"ל **ולמערב** (*ש"מ): **כט)** ל"ל **שהיה** (ש"מ): **ל)** בש"מ **ולבד אמה** סמוך לקרן מזרחית צפונית. וכעי"ז בכתה"י: **לא)** ל"ל **בדדרשינן לעיל תן יסוד למזבחה** (ש"מ וצ"ק): **לב)** ל"ל **אבל בחטאת** (ש"מ וצ"ק): **לג)** ל"ל **נוסף אפי' בעולה וצריך ליהזר בזריקה שישאר מן הדם** (שמכ"י וב"ש): **לד)** ל"ל **דאשמעינן** (ש"מ): **לה)** **מערבי וחיצונים דרומי לא חש תו למתני דכל כי רוכלא ליחשוב לכל החיצונים כיון דאשמעי' לאפוקי ממ"ד כולהו ביסוד מערבי או כולהו ביסוד דרומי ואע"ג דקתשיב** כו' בל"ל (ב"ש, וכן בש"מ בשינוי קק): **לו)** **יום ומחוסר כפורים** (ש"מ): **לז)** בש"מ **נוסף וקדשי קדשים מועלין בהן בין לפני זריקת דמים ובין לאחר זריקת דמים ואפילו מחיים ושייך איסור יוצא אף בירושלים:** **לח)** ל"ל **דמהאי** (ש"מ):

שיטה מקובצת **משום דלא כתיב בה קדשי קדשים.** תימה א"כ למה לא תני כמו כן אכל זבחי שלמי צבור, ולקמן ילפינן להו מהיקשא דעולה, וי"ל כיון דתני בעולה לא לריך למיתני בזבחי שלמי צבור דהא מהיקשא דעולה ילפינן, אבל גבי עולה דלא כתיב בה רק דידעינן מסברא כדפ"ה לפי שכולה כליל, הילכך לריך למיתני בה קדשי קדשים: **רש"י** ד"ה העולה וכו' ומועלין בה. גלוין, פי' בין לפני זריקה בין לאחר זריקה, ובקדשים קליס ליכא מעילה אלא באימורין לפני זריקה. ע"כ: **תוד"ה** העולה וכו' וה"ר יעקב מאורליינ"ש בו'. לשון מהכ"פ, ומתיק הכ"ר מאורליינ"ש דלא משם הנגא לשמועינן שיהיו (בכולהו) דאלו כי רוכלא ליחל ולחשוב, ותני ליה פיימיות וחיצונות לאפוקי ממ"ד זו וזו יסוד דרומי או זו וזו יסוד מערבי. והא דתני בכל הפיימיס זה, לפי שרולה לשנותו בחיצונות ולא רלה לשנות בפסק, ובתר דתנייה ליסוד דרומי בחיצונות חד זימנא לא חש לשנותו עוד. והכי"מ מיתי דתנא ושייך ובתמיד תנא מה שייך הכא, וכן שייך מקום זריקה אלא פירש כאן ובתמיד מפורש דהיינו קרן מזרחית לפונית ומערבית דרומית: ס"א ומתיק הכי"ר מאורליינ"ש דלא רלה לשנות בכל קרבן. וכ"מ א"כ למה פירש אותן בחטאת, י"ל דהילכך לפרש פיימיות וחיצונות, אבל לאחר גבי דגלי בחטאת מכן גלי בכל מקום: **ד"ה** מה להלן בו' תיבות וכו'. גלוין, ונראה דלתמיה גז"ש ומפקא ליה ממיעוטו ומוקמינן ליה למיעוט דאין אחרת למעלה (הר"פ):

חופף. כמו זיר חופף ומפסקס (שבת דף נ:) דפרוטי"ר דגרנטו"ר בלע"ז כאדם המחשב ודוחג: **ומבדיל.** בשתי סימנין ולא כחטאת שהיא בסימן אחד ולקמן יליף לה בפרק קדשי קדשים (דף סה.): **וממלא מדמה** [ו]. [ז](ומקיף מחבר כמו אין מקיפין שתי חציות (ביצה דף לב:)) דוחק בית מליקתו לקיר והוא מתמלא ע"י דוחקו בקיר. ולקמן [סד:] אמרינן שעל קרן מזרחית דרומית היא נעשית ואי אין לה יסוד נמלא כשהוא מולקה באויר היא נמלקת והדם נופל לארץ לאיבוד וא"ת נופל [א] על הסובב שהרי למעלה היא נעשית הא קתני התם עשאה למטה מרגליו אפי' אמה אחת כשרה דלא קפיד אלא אלמעלה מן החוט: **באוירא בעלמא קעביד.** בתמיה: **אימר כך וכו'.** ואיכא למימר למעלה מג' דלאו קרקע הוא עשוי כמין בליטה קטנה כנגד אותה הקרן לקבל בה דם עולת העוף שלא יפול לארץ וקיר מזבח מיקרי אבל יסוד לא מיקרי להכשיר הקרן למתן דמיס הלריכין לינתן כנגד היסוד שאין יסוד אלא המיוסד בארץ: **רב אמר בבנין.** בקרן דרומית מערבית בנו היסוד אמה באורך הדרוס וחללו להם כל הדרוס וכל המזרח עד אמה סמוך לקרן לפונית מזרחית כדאמרן (לקמן) אוכל במזרח אמה ובדרום אמה: **לוי אומר** [ב] **בדמים.** יסוד היה על פני כל המזרח [ג] אבל לא נותנין דמיס בחלקו של יהודה: **יפבני מדבחא.** בניינא גופיה משמע: [ד] **אוכל.** תופס: **במזרח אמה אחת.** ובמקלוע לפונית מזרחית משון לגד מזרח אמה ולא יותר כמו שביארתי למעלה קשיא לגוי דהא [ה] בניינא משמע: **על שלשים ושתים.** קשיא לרב דמשמע ריבוע היה: **מן הלד.** לאו בארבעה רבעין [ו] קאשיב אלא מגד לפון היה ל"ב [ז] אבל מזרח ודרום לא היה אלא ל"א על ל"א דקרן דרומית מזרחית חסרה לה אמה לדרום ואמה למזרח: **נמלא פורח על אמה יסוד ועל אמה סובב.** ולקמן [ח] הוא בפרק קדשי קדשים (דף סב:) דרמינן מתניתין אהדדי דתנן חדא כבש היה לדרומו של מזבח אורך ל"ב [מדות פ"ג מ"ג] והמזבח ל"ב אורך הרי אורך המזבח והכבש ס"ד וכי מני להו אהדדי תנן הכבש והמזבח ס"ב [שם פ"ה מ"ב] [ט]והא שיתין וארבע הוי תפסין בקרקע העזרה והתם לגבי תפיסת הקרקע קא מני להו ומשיגין נמלא שראש הכבש פורח ועולה על שתי אמות של כניסת היסוד וסובב ונמלא שתי אמות העליונות נבלעות בל"ב של מזבח. מדקתני פורח על אמה של יסוד מכלל דאיכא כניסת היסוד [י] לדרוס קשיא [יא] לרב דאמר דאוכל במזרח אמה אחת ובדרום אמה אחת דקתני ותו לא בבנין קאמר והכבש [יב] בדרום הוא ויש תחתיו כניסת יסוד המזבח: **אימא כנגד אמה יסוד.** כנגד מקום שהכניסה ראויה להיות ולא שהיתה שם ומיהו שתי אמות נבלעות לתוך ל"ב של מזבח שהיה נכנס לתוך הפנימי [יג] שכנגד בליטה שהיסוד התחיל בה [יד] לאכול בה בדרום אמה אחת: **מנכן.** הוא דפוס מרובע עשוי מארבע קרשים וכל אחת ארוכה ל"ב כעין אנשטר"א שעושין לכיריס ורוחב הקרש אמה והוא גובהו של מלבן ממלאו [טו] אבנים וסיד וזפת וקוניא עד שמשווהו לגובה המלבן: **מפולמות.** לחות: **קוניא.** ניתוך [יז] אבר כעין שעושין לגפוי כלי חרס שקורין פולמי"ר: **וממחה.** אישפרידיי"ר בלע"ז. ושופך בתוך המלבן על אבנים [יח] ונדבקים יחד על ידי אלו וזה היסוד הראשון ששיגו בו עלה אמה: **וחוזר ומכיא כו'.** ומושיבו על זה וממלאו נמלאת [יט] כניסת אמה זה [כ] יסוד בולט אמה זה סובב: **וחוזר ומכיא כו'.** וזהו סובב על זה היה כהן מהלך כדמפרש ואזיל שהמלבן השלישי שהושיבו על זה קצר ממנו שתי אמות על שתי אמות נמלא האמצעי בולט מתחת העליון אמה בכל לד: **מקום המערבה.** כלומר ראש המזבח: **וחוזר ומכיא מלבן של אמה כו'.** ומושיבו בזוית המזבח מלמעלה. קתני מיהא מלבן התחתון של ל"ב על ל"ב אלמא יסוד בולט בו מד' רוחותיו:

[1] חופף עליו כל היום [ט]לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזכן להקב"ה שנאמר [1]ובין כתפיו שכן מיתיבי [כ]עולת העוף [א]כיצד היתה נעשית היה מולק את ראשה ממול עורפה ומבדיל וממצה דמה על קיר המזבח [א] ואי אמרת לא היה לה יסוד באוירא בעלמא הוא דקא עביד אמר רב נחמן בר יצחק אימר כך התנו אוירא דבנימין קרקע דיהודה מאי לא הוה לה יסוד רב אמר בבנין לוי אמר בדמים רב מתרגם באחסנתיה יתבני מדבחא [ב] לוי מתרגם באחסנתיה יתבני מקדשא מקום מקודש לדמים תא שמע [ג]היסוד היה מהלך על פני כל הצפון ועל פני כל המערב אוכל בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת מאי אוכל נמי בדמים תא שמע [ד]המזבח היה שלשים ושתים על שלשים ושתים הכא במאי עסקינן מן הצד ת"ש [ה]נמצא פורח [ו] אמה על יסוד ואמה על סובב אימא כנגד אמה יסוד ועל [ז] אמה סובב: תא שמע דתני לוי כיצד בונין את המזבח [ח]מביאין מלבן שהוא שלשים ושתים על שלשים ושתים וגובהו אמה ומביא חלוקי [ט]אבנים מפולמות בין גדולות בין קטנות ומביא סיד וקוניא וזפת וממחה ושופך וזה הוא מקום [י] יסוד וחוזר ומביא מלבן שהוא [יא] שלשים אמה על שלשים אמה וגובהו חמש אמות ומביא חלוקי אבנים כו' [יב] וחוזר ומביא [יג] מלבן שהוא כ"ח על כ"ח אמות וגובהו ג' אמות ומביא חלוקי כו' והוא מקום המערכה וחוזר ומביא מלבן שהוא אמה על אמה [יד] ומביא חלוקי אבנים מפולמות בין גדולות בין קטנות [טו] ומביא זפת וקוניא וממחה ושופך וזהו קרן וכן לכל קרן וקרן וכי תימא [טז] **ואי אמרת לא היה לו יסוד באוירא בעלמא קעביד.** בתמיה דלקמן (דף סד:) אמרי' שעל קרן מזרחית דרומית היא נעשית ואי אין לה יסוד נמלא כשהוא מולקה באויר היא נמלקת והדם נופל לארץ לאיבוד ואם תאמר נופל הוא על הסובב שהרי למעלה היא נעשית הא קתני התם עשאה למטה מרגליו ואפילו אמה אחת כשרה דלא קפיד אלא למעלה מן החוט כך פירש בקונטרס ונראה שלא היה כתוב בהך ברייתא שירי הדם היה שופך ליסוד מדלא מדקדק בקונטרס אלא מהא שהדם הולך לאיבוד וקשה דאם כן הוה ליה לאקשויי ממתני' דקדשי קדשי' (שם סד:) דתנן בא לו לקרן דרומית מזרחית היה מולק ראשה כו' ובדוב ספרים גורסין כאן שירי הדם היה שופך ליסוד [כא] ומפרש ה"ר חיים דולאי גרסי' ליה ומכח זה פריך דעל כרחין לאותו קרן שמולק שם היה שופך שירי הדם [ל] קרי לה יסוד מדלא קתני שהיה הולך לקרן דרומית מערבית שהיה בו יסוד לשפוך שיריס ועוד דלקמן פ' קדשי קדשים (גם זה שם.) מפרש שעושה אותה באותו קרן לפי שהוא קרוב לבית הדשן ויכול לזרוק משם מורלאה ונולה ואם היה זקוק לילך לקרן אחר לשפוך שיריס מה היה מרויח כיון שהיה צריך לחזור ואין לומר דלאחר זריקת מורלאה ונולה היה הולך לשפוך שיריס דאם היה מאחר כל כך היה הם כלה אלא על כרחין במקומו היה שופך ליסוד ולכך פריך ואי אמרת לא היה לה יסוד באוירא בעלמא קעביד ומשני אימר כן התנו אוירא דבנימין ועשו כמין בליטה ועל אותה בליטה היה שופך שיריס ומיהו קשה דאי חשיב יסוד לענין שאר דמיס נמי יחשב יסוד וי"ל דלא חשיב יסוד אלא לענין דמיס הניתנין למעלה מחוט הסיקרא אבל לענין דמיס הניתנין למטה אי מכשרת ליה לההוא קרן זימנין דאתי למיתב תחת אותה בליטה ונמצא נותן תחת היסוד אבל דמיס העליונים לעולם הם למעלה מן הבליטה ומיהו קשה דאם כן היכי ממעט הכא עולה דלא [לא] הוה ארבע קרנות בחטאת משום דטעונה יסוד לענין דמיס העליונים ונראה לרבינו תם דלא גרסינן שירי הדם היה שופך ליסוד דשופך משמע מן הכלי מדלא תני מתמלה ליסוד כדקתני גבי חטאת העוף [לב] ועוד דבמתני' דלקמן פרק קדשי קדשים (דף סד:) קתני בחטאת העוף שירי הדם ובעולת העוף לא תני משמע דלית ליה שיריס והא דמרבינן לעיל שיריס בכל הקרבנות היינו [לג] לגבי מעולת העוף וכיון [לד] דנעשית מלאתו מה לנו במה שהדם נופל אחר כך לארץ והולך לאיבוד דכל דמיס נמי לאחר שנשפכו ליסוד הולכין לאיבוד אחרי כן ועוד כשמתרץ כך התנו אוירא ופירש בקונטרס שהיה עושה כמין בליטה במזבח לקבל דמיס היה לו להש"ס לפרש זה ונראה לר"ת דפריך ממליקה עצמה דבעי בראשו של מזבח דומיא דהקטרה כדלקמן ואי עביד ליה באויר דיהודה אם כן [לה] אינה עולה לקדשי מזבח ומשני דאוירא דבנימין וקדיש האויר בקדושת מזבח ואף על גב דהקטרה באויר אי אפשר לא חיישי אלא בהא דליהוי קדושת מזבח ומיהו למאן דאמר (לקמן דף סה.) אין עושין מערכה על גבי סובב נראה דמליקה נמי לא מהניא התם אף על גב דקדוש בקדושת מזבח והכא אירי למאן דאמר עושין מערכה על גבי סובב: **רב אמר בבנין.** אף על גב דלמטה לא הוי רבוע למעלה במקום המערכה הוי רבוע וקשה קצת ליישב דמתני' [לו] לרב דתנן במסכת יומא (דף יב.) דלעולה יולאה מחלקו של יהודה ונכנסת לחלקו של בנימין ובה מזבח בנוי משמע שהיה בה מבנין: **מפולמות.** [לז] כגון דגיס מפולמין פרק אין לדין (ביצה כד:):

מסורת הש"ס

(א) [סוטה לז.], ב) לקמן סד:, ג) מדות פ"ג מ"ג, ד) שם [נמנמות מז:], ה) לקמן סב:, ו) חגיגה יב., ז) שייך למתני' לקמן דף סד: ועיין בשנויי נוסח אות א ואות י.

הגהות הב"ח

(א) גמ' נמלא פורח על אמה יסוד ועל אמה סובב: (ב) שם ומביא מלבן. נ"ב ועיין בסוכה דף מה ע"ב: (ג) רש"י ד"ה וחזר ומביא כו' ומושיבו וכו' יסוד הס"ד ותיבות בולט אמה זה סובב נמחק:

שינויי נוסחאות

א) כש"מ וכ"ש נוסף נטל את הראש והקיף בית מליקתו למזבח. וכתה"י ל"מ נוסף זה, ולפסר שהוסיפוהו עפ"י רש"י: ב) מדבחא מקום קרנות (שמב"י, כי"מ וק' ור"ב). בד' ולגא אימא בש"מ מקום דמים. והוא טעות כי אינו בשמב"ין: ג) בכתה"י וד"ו וכנגד. ולפנינו ע"פ בה"ז ועי"ש: ד) תיבת מקום נמחק (ש"מ וכתה"י): ה) נ"א שהוא ל' אמות וב' טפחים וגובהו ה' כו' וזהו סובב. וחוזר ומביא מלבן של כ"ח אמות וד' טפחים על כ"ח אמות וד' טפחים וגובהו ג' כו' (גליון. וכ"ה בש"מ). וע' לקוטי הלכות זוכח תודה מס"כ בזה: ו) כו' וזהו סובב (כתה"י וצ"ק): ז) בכתה"י נוסף וגובהו אמה: ח) קטנות וסיד וזפת וקוניא (כתה"י): ט) תיבות וכי תימא ליתא בכתה"י וכד"ו, וכ"מ מרש"י (בע"ב). וכ"ק מגיה כלפנינו: י) מדמה כו' מקיף מחבר כל"ל (ש"מ), ועי' אות ה, ועי' מסה"ש: יא) נופל הוא על (כתה"י): יב) אמר (*ש"מ): יג) ל"ל המזבח (כתה"י וד"ה): יד) כאן נוסף ליבור מקום המקודש לדמים. פי' היסוד היה בכל המזבח אך הדמים אין ניתנין רק בחלקו של בנימין. הס"ד (ש"מ וב"ש): טו) דהתם (כי"י): טז) ל"ל רבעיו (*ש"מ): יז) ל"ב ומצד מערב ל"ב אבל (כתה"י וש"מ): יח) ל"ל לקמן (ש"מ): יט) ל"ל ופריך והא (ש"מ): כ) ל"ל יסוד (*ש"מ): כא) ס"ל וקשיא לרב דאמר בבנין כלומר שברוח דרומית וברוח מזרח לא היה שם יסוד יסוד הכא משמע שהיה שם יסוד בנוי והכא משמע שהיה שם יסוד (ש"מ וב"ש): כב) ל"ל והא כבש (כתה"י): כג) ל"ל הפגימה שכנגד הבליטה (*ש"מ): כד) תיבת בה נמחק (ש"מ וכתה"י): כה) ל"ל וממלאו (*ש"מ): כו) ל"ל אבר ניתוך (*ש"מ): כז) ל"ל האבנים (*ש"מ): כח) נמצאת כניסתו אמה והיסוד בולט אמה זו סביב. הס"ד ומה"ד וחוזר ומביא כו' (כי"י, וכנע"ז בכי"פ וש"מ): כט) וכ"ה בכי"מ וק' ור' ג': ל) הדם ליסוד מדלא קתני כו' כל"ל (שמב"י). נ"ל הדם וקרי ליה יסוד (צ"ק): לא) דלא הויא אארבע קרנות כחטאת משום דטעונה יסוד הא השבינן ליה יסוד לענין דמים (ב"ש וש"מ). ועי' מ"ג: לב) העוף ועולת העוף אין דמו בכלי ועוד דלא היה בו שיריים כיון דבעי מיצוי ועוד דבמתני' (ש"מ): לג) ס"ל היינו דוקא בבהמה דכתיב בקרא (ש"מ): לד) ל"ל דכיון (ב"ש): לה) נ"ל אם כן חול הוא לענין קדושת מזבח ומשני וכו' (ש"מ. ולפנינו ע"פ בה"ז): לו) דמתניתא לרב דתניא כל"ל (גליון): לז) ל"ל לחות כמו דגים כו' (ש"מ):

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פרק ו' מהלכות מעה"ק הלכה כ:
לח ב מיי' פ"ג מהלכות בית המחיה הלכה י:
לט ג מיי' שם הלכה ה:
מ ד מיי' שם הלכה טז:

תורה אור השלם

1. לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְהוָה יִשְׁכֹּן לָבֶטַח עָלָיו חֹפֵף עָלָיו כָּל הַיּוֹם וּבֵין כְּתֵפָיו שָׁכֵן:
דברים לג, יב

מוסף רש"י

חופף. כלאם המתחכך מתמת שאינו משיג מאומו (יומא יב.). כלאם המלטער חופף ומתחכך בנגדיו, לשון שפשוף, כמו זיר חופף ומפסקס (מגילה כו.) אושפזיכן להקב"ה. שהיה שאינו נתון בחלקו (שם ושם). שבית קדשי הקדשים בנוי בחלקו (סוטה לז.) ממולו ערפה. עכפה גוכה הראש, מול עכפה למטה לגד האגפים, מול הרואה את העורף: ומבדיל. בשני סימנין כדיליף בהכל שוחטין (לקמן סד:): **נמצא פורח כו'.** ומגיע לראש המזבח (לקמן סב.): מפולמות. לשון ליחות (חגיגה יב.):

לעזי רש"י

דפרוטי"ר דגרנטו"ר דיפרוטי"ר דיגרטי"ר. לשפשף לחטט.
אנשטר"א אישטר"א. מוקד, כיריים.
פולמי"ר פלומי"ר. לכסות, למשוח בעופרת.
אישפרידיי"ר דישטינפרי"ר. לערבב (בנוזל).

דגייז ליה. תימה מעיקרא ליעבד מלבן בענין זה: **אבנים שלמות כו'.** תימה דהוה ליה לאקשויי לא תניף עליהם ברזל אמר רחמנא ויש לומר שהש"ס קילר כאן ורוצה לומר כמו שמדקדק הש"ס במסכת ע"ז פרק רבי ישמעאל (דף נב:) גבי אבני מזבח שקלוס אבני יון ליתבריהו אבנים שלמות אמר רחמנא לינסרינהו לא תניף עליהם ברזל כתיב ואם תאמר וליעביד על ידי שמיר דבבית שני הוה שמיר כדמוכח בסוטה פרק עגלה ערופה (דף מח.) דקתני משמתו נביאים הראשונים בטל אורים ותומים [והיינו בית ראשון כמו] משחרב בית המקדש בטל השמיר והיינו בית שני דאי בית ראשון ליערבינהו וליתנינהו דמשמתו נביאים הראשונים היינו חורבן הבית כדתניא בגמרא משחרב בית המקדש בטלו אורים ותומים והיינו בית ראשון דחמשה דברים חסר בית שני מבית ראשון כדאיתא ביומא (דף כא:) ובטל השמיר היינו לאחר בית שני וכן הא דקאמר רבן שמעון בן גמליאל התם משחרב בית המקדש ניטל טעם [1] פירות ומסתמא בבית שני שחרב בימיו איירי תדע דאשכחן בית שני שהיו פירותיהם מתברכים בימי שמעון בן שטח שנעשו חיטין ככליות של שור הגדול (תענית דף כג.) ועוד יש להביא ראיה דהוה שמיר בבית שני מעובדא דדמא בן נתינה שמו [לא] דפרק קמא דקדושין (דף לא.) ובפרק שני דמסכת ע"ז (דף כג:) שבקשו ממנו חכמי ישראל אבנים לאפוד ואבני אפוד בעו שמיר כדמוכח [לב] פרק עגלה ערופה (סוטה דף מח:) מדכתיב במלואתם ואפי' רבי יהודה דפליג עליה ואמר שמיר שבו בנה שלמה את בית המקדש מודה לאבני אפוד נמי בעו שמיר כדמוכח פרק מי שאמרו (גיטין דף סח.) גבי בנין בית המקדש שעשה שלמה דקאמר היכי נעביד איכא שמיר דאייתי משה לאבני אפוד והתיא על כרחין רבי יהודה היא דלר' נחמיה לא הוה בעי שמיר למקדש ועובדא דבן נתינה בבית שני [לג] דקאמר הדר לשנה אחרת נולדה לו פרה אדומה בעדרו ושבע פרות היו הראשונה עשה משה שניה עשה עזרא כדתנן במסכת פרה (פ"ג מ"ה) וכמו כן קשה בפרק רבי ישמעאל במסכת ע"ז (דף נב:) אמאי גנזו בית חשמונאי אבני מזבח שקלוס אבני יון כיון דאפשר על ידי שמיר ויש לומר דשמיר אין עושה אותן שלמות שלא תחגור בה הלפורן ופרק קמא דחולין (דף יח.) אמרינן וכמה כדי פגימת המזבח כדי שתחגור בה לפורן ומיהו קשה בית לד] המקדש כתיב אבן שלמה מסע נבנה וקאמר רבי יהודה דהוה שמיר לבית המקדש [ט]: **ומלאו במזרק בזויות מזבח.** הוה מלי לאתויי מתני' דמסכת מדות (פ"ג מ"ב) ובקרן מערבית דרומית היו שני נקבים כמין שני חוטמין דקין שהדמים לה] היו נתוים על יסוד דרומית יורדין בהן ומתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון אלא ניחא ליה לאתויי דרב כהנא משום לו] קרא ובקונטרס פירש שהנקבים היו בד' קרנות שיפול דם חטאת לתוכן לז] ויבלע ותימה לפירושו שלא היו המתנות למעלה אלא כנגד חודה מבחוץ: ומרחיב מאמצעו ופונה באלכסון לצפון ועולה מדביר יח] ומרחיב לצד לפון יט] אל הכתף יט] היבוסי היא ירושלים ומשהתחיל מן המזרח מונה כז] והולך עד ירושלים: **כחיב ועלה הגבול ולא כחיב וירד.** ועוד יט] כתיב כא] בעלייה (לא) אחת מירושלים עד ראש ההר על פני גיא בן הינום כב] ומשם עד היס שהוא לרוח מערב כתיב ותאר הגבול וירד הגבול כג] **ולא כחיב ועלה.** ונחלת בנימין בצפונה של נחלת יהודה וגבול נגב לבנימין הוא גבול לפונה ליהודה אלא שאין אורך נחלת בנימין מן המזרח ועד היס אלא עד ירושלים ועד ההר אשר על כד] גיא בן הינום ועד קרית יערים כה]: **כחיב ועלה ואחר ולא כחיב וירד.** ותאר אינה לא עליה ולא ירידה למדנו שראש ההר אשר על גיא בן הינום הוא גבוה מן הכל ולמעלה מירושלים דמירושלים ולשם כתיב ועלה: **סבור למיבנייה בעין עיטם.** נראה בעיני שהוא מעין מי נפתוח האמור שם לא] [יהושע טו] אחר עליית ההר אשר על פני גיא בן הינום אשר לא נכתב ירידה בינתיים: **ניחתי ביה קנים.** נעשה אותו נמוך מעט ונבנהו בירושלים שהיא למטה כדכתיב כתפיו ולא כתיב ראשו: **ואיכא** כב] **דאמרי.** האי דלא בנאה בעין עיטם משום דרחיק שם נחלת בנימין מנחלת יהודה יותר משיעור הר הבית ואפשר כג] לסמוך לשכת הגזית לעזרה ואנן בעינן סנהדרין בעזרה דכתיב וקמת ועלית וגו' ולריכה להיות בחלקו של יהודה כדמפרש ואזיל לד] גמירי סנהדרין בחלקו של יהודה כדכתיב (בראשית מט) ומחוקק מבין רגליו: **אף כל עצומו.** אשר עינה את עלמו לעסוק ולדעת ונשבע ונדר אם אבא באהל וגו': **מתני' וכחי שלמי לבור.** כבשי עלרת: **אשם גזילות.** האמור בשבועת הפקדון (ויקרא ה): **אשם מעילות.** הנהנה מן הקדש: **אשם שפחה חרופה.** י) הבא על שפחה כנענית המיועדת כח] לעבד עברי: **אשם נזיר.** שנטמא במת דכתיב ביה והזיר לה' את ימי נזרו וגו' (במדבר ו): **אשם מצורע.** ספק שגג בכרת ספק לא חטא והוא כתוב בויקרא (ה) גבי אשם מעילות. אשם ודאי ל"ג שכל אלו שהוזכרו אשמות ודאין הן חוץ מאשם תלוי: **שהי מאנות שהן ארבע.** דבאשם נמי בעינן זריקת סביב דכתיב במקום אשר יחטטו וגו' (ויקרא ז): **ונאכלין לפנים מן הקלעים.** דכתיב באשם בויקח קרא [במדבר יח] לכל אשמם וגו' בקדש הקדשים תאכלנו וגו'. וזבחי שלמי לבור בגמרא [נה.] מפרש מנא ליה:

גמ'

דגייז ליה. אחר שיבש סתר הבנין מעל חלקו של יהודה: ופרכינן **והא אבנים שלמות כתיב.** שיהא חלק ולא פגימות פגימות ואי אפשר לסתירה להיות חלקה: **דמחיה מידי מסותיה.** כלומר במקומו על (כנגד) חלקו של יהודה הניח עץ ארוך ועוביו כעובי המלבן וחלק [והניח] בתוך המלבן ולא יכול להדביק [ח] עם חלוקי האבנים ע"י שפיכת המיחוי של סיד וקוניא ולכשיבש קלת נטלו ונשאר מקומו חלק: **קרנות של מזבח חלולות היו.** נקבים נקבים עמוקים בארבעתן [מ] שיפול דם החטאת ויבלע לתוכו: **למזרק בזויות מזבח.** אלמא בית קיבול יש [נ] כמזרקים: **דמחיה מידי מסותיה.** מקלות וקסמין [דקיס] [יא] נתן בין חלוקי האבנים וכשיבש הוציאם ונשארו מקומות [יב] בנקבים חלוקים ולא הולרך לפגום בפגימות לנקבים: **שהן** [יג] **יושבים ברמה.** בעירו של שמואל: **גוים של עולם.** למלוא מקום לבית הבחירה מן התורה: **ועלית.** בכל [יד] שערך קרי עלייה ומשם לבית המקדש מלמד שבית המקדש היה גבוה מכל ארץ ישראל: **וארץ ישראל גבוהה מכל הארלות.** לא מיבעיא לן הכא [ו] ולא מהכא נפקא לן אלא מקרא אחרינא דכתיב (ירמיה מז וכג) לא יאמר עוד חי וגו' כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ לפון ומכל המקומות אשר הדחתים שם וגו': **דולפיה.** מקומו היכן. מקום הגבוה בא"י בגבול מי הוא: **אייתו ספר יהושע.** לבדוק בגבולי השבטים ולא פירשו מז] שם באחד מכל השבטים פיאות גבוליהם לארבע רוחותיהם חוץ משבט יהודה ובנימין שנתפרשו שם כל הגבולים מסובבין ברוחותיה מז] ומקלוטותיה גבול יהודה לדרומה של ארץ ישראל וארץ אדום גבולו לדרום על פני כולו ואורך גבול יהודה מן המזרח למערב על פני אורך כל גבולה של א"י יס המלח למזרח ויס הגדול למערב והן מן יז] גבולי ארץ ישראל בפרשת אלה מסעי יח) וגבול לפוני של ארץ יהודה לא היה מכוון לארכו אלא התחיל למזרח מן הירדן ועולה למערב ומרחיב מאמצעו ופונה באלכסון לצפון ועולה מדביר יח] ומרחיב לצד לפון יט] אל הכתף יט] היבוסי היא ירושלים ומשהתחיל מן המזרח מונה כז] והולך עד ירושלים: **כחיב ועלה הגבול ולא כחיב וירד.** ועוד יט] כתיב כא] בעלייה (לא) אחת מירושלים עד ראש ההר על פני גיא בן הינום כב] ומשם עד היס שהוא לרוח מערב כתיב ותאר הגבול וירד הגבול כג] **ולא כחיב ועלה.** ונחלת בנימין בצפונה של נחלת יהודה וגבול נגב לבנימין הוא גבול לפונה ליהודה אלא שאין אורך נחלת בנימין מן המזרח ועד היס אלא עד ירושלים ועד ההר אשר על כד] גיא בן הינום ועד קרית יערים כה]: **כחיב ועלה ואחר ולא כחיב וירד.** ותאר אינה לא עליה ולא ירידה למדנו שראש ההר אשר על גיא בן הינום הוא גבוה מן הכל ולמעלה מירושלים דמירושלים ולשם כתיב ועלה: **סבור למיבנייה בעין עיטם.** נראה בעיני שהוא מעין מי נפתוח האמור שם לא] [יהושע טו] אחר עליית ההר אשר על פני גיא בן הינום אשר לא נכתב ירידה בינתיים: **ניחתי ביה קנים.** נעשה אותו נמוך מעט ונבנהו בירושלים שהיא למטה כדכתיב כתפיו ולא כתיב ראשו: **ואיכא** כב] **דאמרי.** האי דלא בנאה בעין עיטם משום דרחיק שם נחלת בנימין מנחלת יהודה יותר משיעור הר הבית ואפשר כג] לסמוך לשכת הגזית לעזרה ואנן בעינן סנהדרין בעזרה דכתיב וקמת ועלית וגו' ולריכה להיות בחלקו של יהודה כדמפרש ואזיל לד] גמירי סנהדרין בחלקו של יהודה כדכתיב (בראשית מט) ומחוקק מבין רגליו: **אף כל עצומו.** אשר עינה את עלמו לעסוק ולדעת ונשבע ונדר אם אבא באהל וגו': **מתני' וכחי שלמי לבור.** כבשי עלרת: **אשם גזילות.** האמור בשבועת הפקדון (ויקרא ה): **אשם מעילות.** הנהנה מן הקדש: **אשם שפחה חרופה.** י) הבא על שפחה כנענית המיועדת כח] לעבד עברי: **אשם נזיר.** שנטמא במת דכתיב ביה והזיר לה' את ימי נזרו וגו' (במדבר ו): **אשם מצורע.** ספק שגג בכרת ספק לא חטא והוא כתוב בויקרא (ה) גבי אשם מעילות. אשם ודאי ל"ג שכל אלו שהוזכרו אשמות ודאין הן חוץ מאשם תלוי: **שהי מאנות שהן ארבע.** דבאשם נמי בעינן זריקת סביב דכתיב במקום אשר יחטטו וגו' (ויקרא ז): **ונאכלין לפנים מן הקלעים.** דכתיב באשם בויקח קרא [במדבר יח] לכל אשמם וגו' בקדש הקדשים תאכלנו וגו'. וזבחי שלמי לבור בגמרא [נה.] מפרש מנא ליה:

גמ'

עין משפט נר מצוה

מא א מיי' פ"ב מהל' בית הבחירה הלכה טז:
מב ב מיי' שם הלכה ח:
מג ג מיי' פ"ה מהל' מעה"ק הלכה ג:
מד ד מיי' שם הלכה ו:
מה ה ו מיי' פ"ט שם הלכה א ופ"י שם הלכה ג:
מו ז מיי' שם פ"י הלכה י:
מז ח מיי' שם הלכה ז:
מח ט מיי' שם הלכה ח:

תורה אור השלם

1. יְהוָה צְבָאוֹת יָגֵן עֲלֵיהֶם וְאָכְלוּ וְכָבְשׁוּ אַבְנֵי קֶלַע וְשָׁתוּ הָמוּ כְּמוֹ יָיִן וּמָלְאוּ כַּמִּזְרָק כַּזָּוִיּוֹת מִזְבֵּחַ: זכריה ט, טו
2. וְדָוִד בָּרַח וַיִּמָּלֵט וַיָּבֹא אֶל שְׁמוּאֵל הָרָמָתָה וַיַּגֵּד לוֹ אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ שָׁאוּל וַיֵּלֶךְ הוּא וּשְׁמוּאֵל וַיֵּשְׁבוּ בְּנָיוֹת: (בְּנָיוֹת): וַיֻּגַּד לְשָׁאוּל לֵאמֹר הִנֵּה דָוִד בְּנָיוֹת (בְּנָיוֹת) בָּרָמָה: ש"א יט, יח-יט
3. כִּי יִפָּלֵא מִמְּךָ דָבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין נֶגַע לְנֶגַע דִּבְרֵי רִיבֹת בִּשְׁעָרֶיךָ וְקַמְתָּ וָעָלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: דברים יז, ח
4. וְיָהִי לָהֶם הַגְּבוּל לִפְאַת צָפוֹנָה מִן הַיַּרְדֵּן וְעָלָה הַגְּבוּל אֶל כָּתֵף יְרִיחוֹ מִצָּפוֹן וְעָלָה בָהָר יָמָה וְהָיָה (וְהָיוּ) תֹצְאֹתָיו מִדְבָּרָה בֵּית אָוֶן: וְעָבַר מִשָּׁם הַגְּבוּל לוּזָה אֶל כֶּתֶף לוּזָה נֶגְבָּה הִיא בֵּית אֵל וְיָרַד הַגְּבוּל עַטְרוֹת אֹדָר עַל הֶהָר אֲשֶׁר מִנֶּגֶב לְבֵית חֹרוֹן תַּחְתּוֹן: וְתָאַר הַגְּבוּל וְנָסַב לִפְאַת יָם נֶגְבָּה מִן הָהָר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי בֵית חֹרוֹן נֶגְבָּה וְהָיָה (וְהָיוּ) תֹצְאֹתָיו אֶל קִרְיַת בַּעַל הִיא קִרְיַת יְעָרִים עִיר בְּנֵי יְהוּדָה זֹאת פֵּאַת יָם: יהושע יח, יב-יד
5. לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְהוָה יִשְׁכֹּן לָבֶטַח עָלָיו חֹפֵף עָלָיו כָּל הַיּוֹם וּבֵין כְּתֵפָיו שָׁכָן: דברים לג, יב
6. כִּי קִנְאַת בֵּיתְךָ אֲכָלָתְנִי וְחֶרְפּוֹת חוֹרְפֶיךָ נָפְלוּ עָלָי: תהלים סט, י
7. שִׁיר הַמַּעֲלוֹת זְכֹר יְהוָה לְדָוִד אֵת כָּל עֻנּוֹתוֹ: אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַיהוָה נָדַר לַאֲבִיר יַעֲקֹב: אִם אֶבֹא בְּאֹהֶל בֵּיתִי אִם אֶעֱלֶה עַל עֶרֶשׂ יְצוּעָי: אִם אֶתֵּן שְׁנַת לְעֵינָי לְעַפְעַפַּי תְּנוּמָה: עַד אֶמְצָא מָקוֹם לַיהוָה מִשְׁכָּנוֹת לַאֲבִיר יַעֲקֹב: הִנֵּה שְׁמַעְנֻהָ בְּאֶפְרָתָה מְצָאנֻהָ בִּשְׂדֵי יָעַר: תהילים קלב, א-ו
8. בִּנְיָמִין זְאֵב יִטְרָף בַּבֹּקֶר יֹאכַל עַד וְלָעֶרֶב יְחַלֵּק שָׁלָל: בראשית מט, כז

ליקוטים

(שייך לענוד הבא)

סבור למיבניה בעין עיטם. שאלת ממני דמקראי משמע דהר הבית והמקדש גבוה מירושלים, והכי אמרינן נמי (חגיגה ב' ע"א) כל קטן שיכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית אביו חייב להעלותו. והכי אמרינן בזבחים דסבור למיבנייה בעין עיטם שהוא המקום גבוה מכל ארץ ישראל, אלא משום דכתיב ובין כתפיו שכן נחיתו פורתא. מכל הני משמע שהר הבית גבוה מכל ירושלים, ועתה אני רואה שהיא גבוהה מהר הבית מכל סביבות הבית חוץ מצד הדרום אשר שם עמק יהושפט ושם לא היה בנין. **תשובה.** דע כי ב' דברים גרמו זה, והוא כי בהיות כי עכו"ם כבשו את הבית כמה פעמים ומשנאתם אותו ערו ערו עד היסוד בו. ועוד כדי שלא יהיה גבוה ממקום שלהם. ולפי שהמקום מדרון הגשמים היו שוטפין מידי שנה בשנה את העפר שהיה תיחוח ומוליכין אותו עד ששפל קרקעות הר הבית. וגם מלכי העכו"ם היו חופרים כדי לגלות יסודות הבית לבנות עליהם חומת הבית. תדע דתנן ביומא (נ"ג ע"ב) משניטל הארון אבן היתה שם מימות הנביאים ושתיה שמה גבוה מן הקרקע ג' אצבעות ועליה היה נותן, פי' המחתה של קטורת. ועתה שאלתי את פי העכו"ם ואמרו לי שהיא גבוה ב' קומות ויותר, וזו ראיה גמורה שנאכל קרקעות הבית. גם ירושלים נחרבה כמה פעמים ומפולת הבתים נעשה תל, וברבות הימים נכבש המקום ההוא ונעשה קרקע ובנו עליה בתים, וכן הרבה פעמים עד שנעשה גבוה. וכן תמצא עד היום בנינים תחת הבתים, ואפילו אם יחפרו בעומק לא יגיעו לקרקע בתולה. ועד היום מהבתים הסמוכים לפתחי המקדש עולים במדרגות למקדש וכן היו כל בתי ירושלים נמוכים מן המקדש ואפילו בבית הכנסת אמרו אסור לבנות בנין גבוה ממנו, כל שכן בית המקדש דכתיב לרוממם את בית אלהינו. עוד משמע דציון היה בהר דכתיב הר ציון, ועתה אני רואה בתים גבוהים מציון, אלא מאי אית לך למימר שגבה מקום בנין הבתים. ואמרו לי שנמצאו בתים בסוף הבנין קרוב לציון בנויים בסלע, צ"ל שהם מכלל הר ציון וכן אמרו העכו"ם דשכונת היהודים היא מכלל ציון (דצ"ז מ"ס סימן תכל"ט):

שיטה מקובצת דאמר רב כהנא קרנות של מזבח חלולות היו. (מיבת אבנים נמתק). וי"מ קרנות המזבח חלולות היו כדתנן במס' מדות (פ"ג מ"ג) בקרן מערבית דרומית היו שני נקבים כמין שני חוטמים דקין שהדמים היתנים על יסוד מערבי ועל יסוד דרומי יורדין בהם ומתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון: **בבולחו** שבטים יורד הגבול **ותאר** הגבול ובשבט בנימין כתיב ועלה. פי' מעין עיטם ואילך לדרום הוא גבול אחר שבטים וכל הלפון עד עין עיטם גבול בנימין, ובאותן גבולים שמעין עיטם ואילך לדרום כתיב וירד ובגבול בנימין שבלפון עד עין עיטם כתיב ועלה, ונמלא שעין עיטם גבוה מכולם ועין עיטם זה מי נפתוח (לשון רש"י בנוסחאות מהר"פ): **ניתתי** בה קליל. גלינו, ניתתי כמו תייתי ניכלי האמור לעיל (דף יט ע"א): **אם** אתן שנת לעיני. ול"ת ואיכלי היה נדר כך, והלא אמרי' בנדרים (דף טו.) הנודר שלא ליתן לשנה ימים מכין אותו ויתן לאחר. ויש לפרש דקאי אאחר שעין עיטם גבוה מכולם ויתי ביה ניתתי בה קליל. ולא אמרי' בנדרים דאי' אם אתן שנת לעיני. ול"ת ואיכלי היה נדר כך, וא

גמ' ועשיתם שעיר עזים וגו'. גבי שתי הלחם וכבשי עצרת כתיב וסיפיה דקרא ושני כבשים וגו': **ועל זבחי שלמיכם וגו'.** על כרחך בשלמי צבור כתיב שאין קרבן יחיד טעון כלי שיר שאין אומרים שיר על קרבן יחיד כדאמר בערכין (דף י.): **קדשי קדשים.** נפסלים [כ] בטבול יום וביולא (ובלינה): **היקשא קמא.** דאיתקש לחטאת: ה"ג **מה חטאת** [יג] **כו':** **כיון דכתיב ונקח הכהן את הזרוע.** סיפיה דקרא קדש הוא לכהן ש"מ השאר לבעלים: [יד] **קדש איקרא.** זרוע בשלה ומדלא כתיב קדשי [טו] קדשים ש"מ לא איתקוש לחטאת להכי דתיהוי [ט] עלי' חומרא דקדש קדשים דבהדיא מעטיה מדכתיב קדש ולא כתיב קדשים וגבי שלמי צבור אע"ג דכתיב בהו נמי קדש יהיו לה' לכהן (ויקרא כג) ולא כתיב קדשי קדשים כיון דכתיב לה' לאו למעוטיה הוא [טז] מהיקשא דאיכא למימר כמאן דכתיב קדשי קדשים דמי: **אלא למאי הלכתא איתקש.** איל גזיר לחטאת: **שאם גילח על אחת משלשתן יצא** [יז]. וחטאת הוא דילפא משלמים מה איל גזיר אם הביאו יחידי בלא חטאת ועולה יצא דכתיב (במדבר ו) ואחר ישתה הנזיר יין ואמר מר בסיפרי [יח] אחר מעשה יחידי והיינו שלמים שעיקר תגלחתו של גזיר תלויה בשלמיו שהרי הוזקקו לו [יט] לשלח שערו תחת הדוד דכתיב (שם) על האש אשר תחת זבח השלמים ותניא בסיפרי [כ] וגלח הנזיר פתח אהל מועד בשלמים כתוב מדבר כלומר גילוחו של גזיר ע"י דבר שנאמר בו ושחט פתח אהל מועד והיינו שלמים בויקרא [גא] או אינו אלא כמשמעו שיגלח פתח אהל מועד ממש אם אמרת כן [כב] דרך בזיון כו': **מתני' קדשים קלים.** אין (לך) מועלין בהן: **בכל מקום.** אין טעונין לפון: **ונאכלין בכל העיר.** בגמ' מפרש: **לכל אדם.** לזרים: **ליום ולילה.** בתורה כתיב ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בוקר ותניא [כג] תורת שלמיו לרבות שלמי נזיר: **המורם מהן.** מן התודה חזה ושוק [כד] כשאר שלמים דהא איתקש לשלמים כדאמרן [לעיל נ.] זבח השלמים אם על תודה (ויקרא ז) ואיכא חלות מד' מינין שבה כדכתיב אחד מכל קרבן וגו' לכהן הזורק וגו' (שם) ומורם מאיל נזיר זרוע בשלה וחזה ושוק נמי ביה כתיבי וחלת מצה אחת ורקיק מצה אחד כיולא בהן ונאכלין בכל העיר ליום ולילה: **אלא.** שאינו לבעלים אלא לכהנים: **ונגשיהם.** כדכתיב (ויקרא י) ואת חזה התנופה וגו' אתה ובניך ובנותיך: **גמ' מאכלו במקום טהור.** בפרשת ויהי ביום השמיני כתיב: **וכי הראשונים בטומאה אכלום.** קרבנות הראשונים שנאמרו תחילה בענין כגון שעיריס ומנחה: **מתני' זבחי** שלמי צבור מנא לן. לעיל (דף נ. ד"ה לא) פירשנו אמאי לא אמר בענין אב: **מה חטאת בצפון כו'.** ולענין מתנות ליכא לאקשויי [כט] לחטאת כדדרשינן לעיל פרק קמא (דף י.): אותה דמה למעלה ואין אחרת דמה למעלה: **מה עולה בצפון.** וא"ת עיכובא מנא לן דבעולה לא ידעינן עיכובא אלא מק"ו דחטאת כדקאמר רב אחא בר אהבה לעיל (דף מח.): שלא יהא טפל חמור מן העיקר ודבר הלמד בקל וחומר אינו חוזר ומלמד בהיקש (לעיל נ.): אם לא נאמר דס"ל כרב פפא: **אלא היקשא קמא למאי אתא.** לא מצי למימר לענין ארבע מתנות על ארבע קרנות כדפרי' וכי תימא [ל] לענין פיסוק מתנות דנותן וחוזר ונותן כדקאמר רבי ישמעאל בעולה לעיל (דף נג.): כיון [לא] דאיתקש נמי לעולה אין לנו לשנות מעולה: **מה חטאת אינה נאכלת אלא לזכרי כהונה.** תימה דלקמן פ' דם חטאת (דף נז.) ופ' התודה (מנחות דף פב.): נפקא לן מקרא אחרינא [לב] וא"ת כיון דאיתקש לחטאת אם כן יפסלו אלא לשמה כחטאת ולרבנן דדרשי בפ"ק (לעיל דף י.): אותה ניחא אבל לר' אליעזר קשה ולריך לדקדק בפ' התכלת (מנחות דף מח.): דגמר שלמי חובה משלמי נדבה ולא מקשינן לחטאת: **שאם גלח על אחת משלשתן יצא.** תימה דלריך קרא בנזיר המשלח [לג] שערו תחת הדוד של חטאת [נזיר דף מה.]: תיפוק לי מהן היקשא: אמר רבא [ג] [ה]שאם גלח על אחד משלשתן יצא: **מתני'** התודה ואיל נזיר קדשים קלים שחיטתן [ו]בכל מקום בעזרה [ז]ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע [ח]ונאכלין בכל העיר לכל אדם בכל מאכל ליום ולילה עד חצות המורם מהם כיוצא בהן אלא [ט]שהמורם נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם: **גמ'** ת"ר [5]את חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור [7]אמר רבי נחמיה וכי ראשונים בטומאה אכלום אלא [י]טהור מכלל שהוא טמא טהור מטומאת מצורע וטמא מטומאת זב ואיזה זה [יא]זה מחנה ישראל ואימא טהור מטומאת זב וטמא מטומאת מת ואיזה זה זה מחנה לויה אמר אביי אמר קרא [6]ואכלתם אותה במקום קדוש אותה במקום קדוש ולא אחרת במקום קדוש אפקה למחנה לויה הדר כתיב במקום טהור אפקה למחנה ישראל רבא אמר אותה במקום קדוש ולא אחרת במקום קדוש אפקה לגמרי הדר כתב רחמנא תאכלו במקום טהור עיילא למחנה ישראל ואימא עיילא למחנה לויה לחדא מעיילינן לתרתי לא מעיילינן אי הכי אפוקי נמי לחדא מפקינן מתרתי [יב] לא מפקינן ועוד [7]לא תוכל לאכול בשעריך כתיב אלא מחוורתא כדאביי: **מתני'** [יג]שלמים קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע ונאכלין בכל העיר לכל אדם בכל מאכל לשני ימים ולילה אחד המורם מהם כיוצא בהם אלא [כ]שהמורם נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם: **גמ'** [יד]ת"ר [8]ושחטו פתח אהל מועד [9]ושחטו אותו לפני אהל מועד [10]ושחט אותו לפני אהל מועד [ל]להכשיר את כל הרוחות [טו] בקדשים קלים ק"ו [יז] לצפון ומה קדשי קדשים שלא הוכשרו בכל הרוחות הוכשרו בצפון קדשים קלים שהוכשרו בכל הרוחות אינו דין שהוכשרו בצפון רבי אליעזר אומר לא נאמר הכתוב אלא להכשיר צפון שיכול והלא דין הוא ומה קדשים קלים שהוכשרו בכל הרוחות לא הוכשר מקומן אצל קדשי קדשים קדשי קדשים שלא הוכשרו אלא בצפון אינו דין שלא הוכשר מקומן אצל קדשים קלים ת"ל [יא] אהל מועד **טהור מכלל שהוא טמא.** מדלא כתיב קדש [בא] ש"מ טהור במקלת קאמר ולא מן הכל הא כיצד במחנה הטהור מטומאת מצורע שאין מצורע נכנס לו וטמא מטומאת זב שהזבין נכנסין שם ואיזה זה זה מחנה ישראל במדבר כל דגל בתוך אסיפת דגלו ובית [בב] עולמים תוך ירושלים דאמרינן בספסים (דף סז.) מצורע משתלח חוץ לג' מחנות זב נכנס למחנה ישראל אבל לא למחנה לויה והוא במדבר חציית הלויים סביב למשכן העדות בבית [בג] עולמים הר הבית וטמא מת מותר ליכנס במחנה לויה שנאמר ויקח משה את עצמות יוסף עמו (שמות יג) עמו במחילתו [נזיר מה.]: **אוסה.** במנחה כתיב בהאוה עניה: **ואין אחרת.** ואין לחמי תודה במקום קדוש: **אפקה.** ממחנה שכינה שקרבה בתוכה למחנה לויה. הדר כתיב במקום טהור להקל ולומר טהרה כל דהו [בד] דלא איצטריך פשיטא דבטומאה ממש לא אכלי לה: **אפקה לגמרי.** ואפי' חוץ לחומה [בה] במשמע (בשעריך) חוץ לירושלים: **ועוד לא תוכל לאכול בשעריך כתיב.** והיכי אמרינן [בו] אפקיה לגמרי: **מתני' בכל מקום.** אף בדרום ובגמרא יליף לה: **בכל העיר.** כדאמרן לעיל בחזה ושוק דשלמי יום שמיני: **לשני ימים וליל אחד.** דהכי כתיב בהו ובגמרא מייתי לה: **גמ' ושחטו כו'.** כל [בח] שלא פרשיות בשלמים חדא בבן בקר וחדא [בט] בבן כשב וחדא בעז בקמייתא כתיב ושחטו פתח אהל מועד ובתרתי כתיב לפני אהל מועד: **להכשיר כל הרוחות.** שבעזרה דלפני משמע כל שלפני ההיכל ושבגלדין לקמיה יליף [בי] ומפרש לה: **קל וחומר לצפון.** לירק מזבח לפוני הקבוע לעולה ולקדשי קדשים. ומשום פלוגתא דפליג רבי אליעזר עלה ואמר לפון איצטריך קרא בהדיא לרבויי לשחיטת קדשים קלים איצטריך לת"ק למימר אי קל וחומר לצפון: **לא בא אחד מן הכתובין הללו אלא להכשיר לפון.** לקמיה [ע"כ] מפרש מאי פלוגתייהו: **שיכול והלא דין הוא.** שלא יהא לפון בכלל לפני אהל מועד להכשירו לשחיטת שלמים: **לא הוכשר מקומן.** שלשה הרוחות הכשירות להם לא הוכשרו לשחיטת קדשי קדשים [בח]:

[א] [לעיל מט: וש"נ], [ב] [ערכין יח: ע"ש בתו"], [ג] [מזר כח: מה. וש"נ], [ד] ת"כ שמיני פ"א ה"ט, [ה] יומא כא. מג חגיגה כו יבמות עג. לעיל יז לקמן סט מנחות כט. צו, [ו] מנחות ג, [ז] ת"כ ויקרא נדבה פ"ד ה"א, [ח] ובנזיר מו., [ט] לה ובבנזיר מה., [י] לעיל לו., [כ] [וע' תו' לקמן לז: ד"ה מה מנחת]:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה קדש וכו' דמיסוי לה מומרא: (ב) ד"ה אפקה לגמרי וכו' כמשמע סס"ד ותס"ל מ"ה ועוד לא תוכל לאכול בשעריך כתיב ובשעריך חוץ לירושלים והיכי אמרי':

גליון הש"ם

גמ' וכי חטאת מהיכן למדה. ע"ל דף מז ע"ב תד"ה ומכ"ל: שם בקדשים קלים ק"ו לצפון. ע"ל דף נח ע"א תוד"ה כולו: תוס' ד"ה מה עולה וכו' דס"ל כר"פ. נעיל דף נ ע"ב ועי' תוס' שם ד"ה אלא:

שינויי נוסחאות

[א] כ"ל רבא (*ש"מ): [ב] לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים הקישן הכתוב לחטאת מה כו' (כי"צ). ונשאר כתס"ל לחטאת וגו': [ג] כ"ל וכי דבר (ש"מ): [ד] אלא אמר רבא (כי"צ וש"מ): [ה] ואלא היקשא קמא למה לי אמר רבא מה חטאת (*ש"מ): [ו] כ"ל אינם נאכלים אלא לזכרי (*ש"מ): [ז] כ"ל קדש איקרי קדש קדשים לא איקרי (כי"מ וצ"). [וכן בש"מ אבל שם קדשי קדשים בלפנין]: [ח] כ"ל רבינא (כתה"י ד"ו ונ' דק"ש): [ט] כ"ל לתרתי (כי"מ וד"ו). ובגליון כ"ל בשמיס עם מ"ס: [י] כ"ל דק"ר. וכן בכ"ל (ש"מ ורוב כתה"י): יא] כ"ל ת"ל ושחטו פתח אהל מועד לפני אהל מועד לפני אהל מועד (*ש"מ): יב] כ"ל ליפסל (ש"מ): יג] חטאת נאכלת וכו' כל"ל (כתה"י וש"מ). [וכולנא תקנו אינה נאכלת]: יד] כאן חסר דבור ראקשינן דרוש בשלה לא יאכל אלא לזכרי כהונה. ואנן תנן המורם מהם כיוצא בהן כו' (*ש"מ): טו] בכתה"י וכ"ל קדש קדשים. וכל"ל לאן: טז] כ"ל מהיקישא הוא (*ש"מ): יז] יצא. בין על העולה בין על החטאת בין על השלמים וחטאת (כי"ג): יח] לו להניפם ולשלוח שערו (ש"מ וכנו"ז בכתה"י): יט] כן הרי זה דרך (כתה"י): כ] כ"ל ושוק שניתן לכהנים כשאר שלמים דהא איתקש תודה לשלמים כדאמרן וזאת תורת זבח השלמים (גליון): כא] קדש: כב] כ"ל ובבית (*שמכ"י): כג] דהו דאי להחמיר לא איצטריך (*ש"מ): כד] כ"ל אמרת (*שמכ"י): כה] מיגם כל ממקן (כתה"י וש"מ): כו] וחדא בכבש וחדא בעז (כתה"י ובנו"ז בש"מ): כז] יליף לה ומפרש לה (*ש"מ): כח] בכ"מ טוסף ת"ל אהל מועד כו' וח"ק אליעזר דמה לקדשי קדשים שהם חמורים ולכך לא הוכשרו בהן שאר הרוחות. וכ"ה בכ"ש ומ"כ כסס גליון רש"י כ"ר: כט] לאקושי לחטאת דדרשינן כל"ל (שמכ"י): ל] כ"מ מוחק תיבות וכו' תימא. וכן בכ"ג וג' [וסס כדפרש"]: לא] גי' ש"מ דכיון, ולשיטתו בלות שלפני"ז: לב] כ"ל דמשלח (ש"מ וצ"ק):

שיטה מקובצת

אי הכי נבי אי"ל נזיר נמי כו'. תימה דמאי לא קאמר לענין קדשי קדשים. וי"ל דהיא היא דלומרי כהונה הוי מטעם קדשי קדשים, ותדע מדמעטי' בסמוך לומרי כהונה מקודש איקרי כו'. וא"ת א"כ למה לי נבי זבחי שלמי ציבור היקשא דחטאת לענין אמילה, תיפוק ליה מטום דהוי קדשי קדשים מהיקשא דעולותיכם וממילא הוי לומרי כהונה דהא בהא תליא. וי"ל כיון דעולה לאו בא אכילה היא הילכך ליכא למילף ענין אכילה בשלמי ציבור מהיקש דעולה. ומיהו עיקר היקש דעולותיכם הוי לענין, דקדש קדשים מהיקש דחטאת נפקא. כ"נ למורי (ת' מהר"פ): **קדש איקרא.** פ"ה וגבי שלמי צבור כיון דכתיב לה' ממלן דכתיב קדש קדשים דמי. ויקשה מ"ב למה לי היקשא דשלמי צבור לעולה לומר דהוי קדשי קדשים מיפוק ליה מטום דכתיב לה'. ותירץ [מורי] דלא מהני לה' אלא לומר דלא אתי קודש ומפיק להו מהיקשא לעשותו קדשי קדשים על ידי היקשא (תו' מהר"פ): **על אחד משלשתן.** מנחות דף ה ע"א. ועיקר (המשנה) [במשנה] נזיר דף מה ע"א: **תוד"ה כו' אם לא נאמר דס"ל בר"פ.** דאמר מחוך ומלמד בהיקש. ולגלגא דהעולה בסמוקה תהא (לעיל מט.) ניחא דעיכובא בגופיה כתיב והואיל ואיתקש בהיקש גמור איתקש אף לעיכובא, ואתי לעיל דלא כתיב אלא ושחט אותה כלפי לעיל (שם כ"ש לעכב מגלן) דאיתו היקש גמור אלא למלוה (מהר"פ): **ד"ה מה חטאת אינה נאכלת בפ"ק אותה.** דחטאת למעט כל שאר קדשים מפסול שלא נשמו ניחא. ונר"א דלא דרש אותה אה"נ דסבר דשלמי צבור פסולין שלא נשמו, וה"נ איכא תנא בפ' התכלת (מנחות מח.) דפסיל שלמי צבור שלא נשמן והשתא מוקמי' ליה כר"א (מהר"פ):

תורה אור השלם

1. וְעָשִׂיתָם שָׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת וּשְׁנֵי כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה לְזֶבַח שְׁלָמִים: ויקרא כג, יט
2. וּבְיוֹם שִׂמְחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁכֶם וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרֹת עַל עֹלֹתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שַׁלְמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

במדבר י, י

3. וְהִקְרִיב אֶת קָרְבָּנוֹ לַיהוָה כֶּבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ תָּמִים אֶחָד לְעֹלָה וְכַבְשָׂה אַחַת בַּת שְׁנָתָהּ תְּמִימָה לְחַטָּאת וְאַיִל אֶחָד תָּמִים לְשְׁלָמִים:

במדבר ו, יד

4. וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת הַזְּרֹעַ בְּשֵׁלָהּ מִן הָאַיִל וְחַלַּת מַצָּה אַחַת מִן הַסַּל וְרָקִיק מַצָּה אֶחָד וְנָתַן עַל כַּפֵּי הַנָּזִיר אַחַר הִתְגַּלְּחוֹ אֶת נִזְרוֹ:

במדבר ו, יט

5. וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה תֹּאכֵלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבִתֶּךָ אִתָּךְ כִּי חֻקָּךְ וְחֹק בָּנֶיךָ נִתְּנוּ מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ויקרא י, יד

6. וַאֲכַלְתֶּם אֹתָהּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כִּי חֻקְּךָ וְחֹק בָּנֶיךָ הוּא מֵאִשֵּׁי יְהוָה כִּי כֵן צִוִּיתִי:

ויקרא י, יג

7. לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בְּשַׁעֲרֶיךָ מַעְשַׂר דְּגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ וְכָל נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדֹּר וְנִדְבֹתֶיךָ וּתְרוּמַת יָדֶךָ:

דברים יב, יז

8. וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשָׁחֲטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

ויקרא ג, ב

9. וְסָמַךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

ויקרא ג, ח

10. וְסָמַךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

ויקרא ג, יג

מוסף רש"י

שייך לענין קודם

וישבו בנויות ברמה כו' ועוסקין בבניו של עולם. אע"פ שלא קנה גנוזן מלכותה היכופי אלא לאמר כמה שניס, יודע היה מנעוריו מיום שנמשח ורשבו הוא ושמואל בניות הרמה וכדקו בספר יהושע ומצאו מקום לבית המקדש, כדכתיב עד אמצא מקום וגו' וכדדרשינן, ומפר היסודות כרשותו (עפ"י מכות יא.). **שבית** המקדש גבוה מכל ארץ ישראל. וקמת ועלית אל המקום, שמע מינה אין לך עיר בארץ ישראל שאין ירושלים גבוהה ממנה (סנהדרין פז). דכל לדליה פתח וכתב ועלית (קדושין סט:) **בעין עיטם דמדלי.** שהוא גבוה מירושלים מעט (יהושע טו ח). עין עיטם, ממנו באה אמת המים לבית בוילת שער המים שעל החומה, ולפי ענין המקלאות נראה לי שהוא מעיין מי נפתוח המאור בספר יהושע (טו) שמשם הגבול משפע ויורד למזרח ולמערב והוא (הגבול) [הגבוה] בכל ארץ ישראל (יומא לא.): ע"כ שייך לענין קודם

על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם. מקרא עולה לשלמים ושלמים לעולה לענין שיר (ערכין יא.): **מה עולה קדשי קדשים.** דאין לך עולה קדשים קלים, אף שלמים האמורים כאן טעונים שיר ואין בשלמים קדשי קדשים משמעי, ואין לך שלמים קדשי קדשים אלא כבשי עצרת דשלמי ציבור הן וכתיב בהו קדש יהיו לה' לכהן (ערכין יא:): **שאם גלח על אחד משלשתן.** חטאת אם עולה אם שלמים, דג' מינין הן בכלל שלמים: **לא הוכשר מקומן.** שלשה הרוחות הכשירות להם לא הוכשרו לשחיטת קדשי קדשים [בח]:

מט א מיי' פ"ה מהל' מעה"ק הלכה ג:
נ ב מיי' שם פ"י הלכה ג:
נא ג ד מיי' פ"ט שם הל' יא:
נב ה מיי' פ"א מה' מיל ה"ב:
נג ו מיי' פ"ה מהל' מעה"ק הלכה ב:
נד ז מיי' שם הלכה ו:
נה ח מיי' פ"י שם הלכה ה:
נו ט מיי' שם הלכה ד:
נז י מיי' שם הלכה ה:
כ מיי' שם הלכה ד:
ל מיי' פ"ה שם הלכה ד: